

УДК 351:746.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.59>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ

Шевченко Л.В.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного та фінансового
права Київського національного університету
імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0003-2188-1735

Шевченко Л.В. Адміністративно-правова характеристика діджиталізації у сфері митної справи.

У статті розкрито особливості та сучасний стан цифровізації митних процедур стосовно громадян, що перетинають митний кордон та переміщують через нього товари та транспортні засоби, що підлягають декларуванню. Зокрема, наголошується на необхідності впровадження сучасних цифрових технологій для обслуговування громадян та підприємств, що дасть змогу суттєво змінити ставлення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до оцінювання діяльності митної системи України.

Проаналізовано стан впровадження сучасних електронних сервісів для автоматизації митного контролю, та визначено напрями його удосконалення. Зокрема, проведено аналіз завдань щодо підвищення ефективності діяльності митних органів у сфері автоматизації процесів шляхом концентрації всіх зусиль на створення сприятливих умов для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розвитку української е-митниці та апробації позитивного зарубіжного досвіду впровадження інформаційних систем і технологій у митну справу.

Зазначено, що на сьогодні необхідним та важливим кроком у митній справі є автоматизація всіх процесів декларування товарів при митному оформленні експортних, імпортних, транзитних операцій і перехід на повний електронний документообіг. Наголошено на першочерговості діджиталізації механізмів митного оформлення, спрощення механізмів митного контролю, формування ефективної системи аналізу та управління митними ризиками і запровадження вищого рівня відповідальності за порушення норм митно-податкового законодавства як суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, так і самими працівниками (посадовими особами) митних органів.

Також, в статті зазначається, що роль суб'єктів владних повноважень органів в процесі прийняття рішення щодо пропуску товарів та транспортних засобів через митний кордон по-

винна бути зведена до мінімуму, що дозволить мінімізувати корупційні ризики в роботі органів публічної адміністрації та неупереджено виявляти факти порушення митного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: митна справа, діджиталізація, управління ризиками, Е-митниця, інноваційні технології, митна політика, митний контроль, електронне декларування, митні процедури, митне оформлення.

Shevchenko L.V., Administrative and legal characteristics of digitization in the field of customs affairs.

Customs procedures for the crossing of goods and vehicles across the border play an important role in the system of customs policy instruments. Ukraine's international trade is developing at a rapid pace, in particular, there is an increase in the volume of imports of goods into Ukraine, in view of this, international organizations are increasing the requirements for the unhindered entry of foreign goods into the domestic market of Ukraine, therefore there is a need for constant improvement of customs control procedures in Ukraine in the field of digitalization of the customs space state

Thus, the World Customs Organization defined approaches to speeding up and simplifying customs procedures in its program documents – the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures, Framework Standards for Security and Facilitation of World Trade. Since Ukraine aspires to full membership in the EU, the course of its customs policy should be aimed at improving the digitalization system at customs.

It is quite obvious that speeding up and simplifying customs procedures is not possible with the use of old technologies based on paper documents. Here, information customs technologies come to the fore, the basis of which is electronic document flow. The introduction of electronic document circulation makes it possible to significantly reduce the time for receipt,

processing and decision-making regarding the movement of goods across the customs border of Ukraine, the release of goods into free circulation, reduce the risks associated with customs offenses and smuggling, which in turn will ensure the growth of goods turnover, and therefore, an increase in revenues to the state budget.

Therefore, today there is an urgent need to speed up the process of digitalization of customs policy in order to improve the effectiveness of customs procedures in Ukraine, review approaches to ensure their effectiveness and form an effective customs risk management system. The customs structure of the state must have powerful information support in the form of a qualitatively built system of information and analytical support. This can be achieved by creating a system of information modules. That is why the new stage of development of the customs system of Ukraine is impossible without the development of network information support. Information digitization of customs procedures should correspond to electronic business, trade and electronic foreign economic documents.

Key words: customs business, digitization, risk management, E-customs, innovative technologies, customs policy, customs control, electronic declaration, customs procedures, customs clearance.

Постановка проблеми. Митні процедури при перетині товарів та транспортних засобів через кордон відіграють важливу роль у системі інструментів митної політики. Цілком очевидно, що прискорення і спрощення митних процедур не можливі за умови використання старих технологій, заснованих на паперових документах. Впровадження електронного документообігу дає змогу значно скоротити час на отримання, опрацювання і прийняття рішення щодо переміщення товарів через митний кордон України, випуску товарів у вільний обіг, зменшити ризики, пов'язані з митними правопорушеннями і контрабандою, що у свою чергу забезпечить зростання товарообігу, а отже, і збільшення надходжень до бюджету держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі питання щодо проблем автоматизації та діджиталізації в процесі здійснення державно-управлінської діяльності розглядалися в багатьох працях вітчизняних учених, зокрема: І. Бережнюка, О. Вакульчика, О. Новосолової, П. Пашка А. Барікова, В. Бех, Л. Гапеєв, Є. Цокур. Велику увагу науковці приділяють питанням автоматизації процесу аналізу та управління ризиками, митних процедур, тощо. Зокрема, ці та інші питання розкрито у працях А. Войцещука, Р. Давидова, Р. Зелді, Л. Івашової, М. Разумєя. Однак, поза увагою авторів залишаються

питання діджиталізації митних процедур стосовно громадян, що перетинають митний кордон та переміщують через нього товари та транспортні засоби, що підлягають декларуванню. Зокрема, щодо автоматизації всіх процесів декларування товарів та їх розмитнення і перехід на повний електронний документообіг. Тому в межах цієї статті розглядаються проблеми діджиталізації у сфері митної справи в більш широкому вимірі.

Формулювання мети статті. Мета даної статті полягає в дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку діджиталізації митних процедур в умовах посилення міжнародного економічного співробітництва України.

Виклад основного матеріалу. В умовах стрімкого розвитку глобальної економіки, що базується на інформатизації, важливим для органів Державної митної служби є модернізація та використання новітніх інформаційних технологій підтримки та супроводження митного контролю, дієва автоматизація та аналітична обробка інформації щодо питань порушення чинного законодавства. Зокрема, ефективність функціонування Державної митної служби України залежить від митно-інформаційної інфраструктури, наявних та перспективних інформаційно-комунікаційних засобів опрацювання великих потоків різнотипної інформації, представлення результатів їх аналітичного опрацювання та прийнятих на їх основі управлінських рішень. Високий рівень організації інформаційного забезпечення полегшує обмін даними між митними органами та їх підрозділами; забезпечує можливість вчасно отримати інформацію про суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, осіб, що порушують митне законодавство, а також забезпечує проведення моніторингу митного оформлення та митного контролю.

Таким чином, створення прозорого кордону за рахунок відкритості процедур, швидкості та безпечності, зменшення людського фактору та діджиталізація митних процедур представляє собою цифровізацію митних процедур у контексті спрощення митного контролю впровадження сучасних електронних сервісів для автоматизації митних процедур в Україні.

Слід сказати, що поняття «діджиталізація» (в перекладі з англійської «оцифрування») науковці тлумачать по-різному. Одні трактують його як способи приведення будь-якого різновиду інформації в цифрову форму з використанням цифрових технологій [1, с. 259]. Інші, як процес осучаснення виробництва, влаштування його більш гнучким, пристосованим до реалій сьогодення і конкурентоспроможним в «цифровому світі» [2]. Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [3]; С. Туль трактує діджиталізацію як унікальне явище сучасності, зумовлене розвитком продуктивних сил, і од-

ночасно як процес масштабних змін у відносинах між акторами (урядом, бізнесом і соціумом у представництві його індивідуумів), що охоплює всі сфери суспільної діяльності та відбувається під впливом інтеграції цифрових технологій, даних та Інтернету [4, с. 7]. А.А. Алексєєв цифровізацію визначає як засіб отримання бажаного результату, а саме гнучкого виробництва, що дає клієнтам відмінний результат, а власникам – більш високий прибуток. Цифрова трансформація – це процес переведення підприємства в «гнучке» стан з поточного [5]. Тобто, у широкому значенні діджиталізація, на думку К.А. Куприної, означає перетворення інформації у цифрову форму [6, с. 259]. Оцифровка даних являє собою перший етап в автоматизації державних послуг.

Отже, процес оцифровки даних є складником процесу автоматизації, який сприяє оптимізації робочого процесу, зниженню операційних витрат, забезпеченню високоякісного обслуговування клієнтів, а також підвищенню попиту на кваліфікованих фахівців, здатних працювати на митницях з використанням сучасних цифрових технологій.

Важливу роль у процесі інформатизації митних процедур в Україні відіграє діяльність Світової організації торгівлі. Як слушно зазначає А.О. Крижанівська [7], одним із важливих сучасних напрямів діяльності Світової організації торгівлі є спрощення та підвищення ефективності здійснення митних процедур шляхом їх інформатизації. В цьому аспекті було прийнято ряд конвенцій, правил, рекомендацій та резолюцій. Однією з таких конвенцій є Угода про спрощення процедур торгівлі (Trade Facilitation Agreement – TFA), яка є частиною Балійського пакету домовленостей та містить положення щодо прискорення процесу руху та митного оформлення товарів, включаючи товар в дорозі. Крім цього, передбачені заходи для ефективної співпраці між митними адміністраціями та іншими відповідними органами у сфері спрощення процедур торгівлі та дотримання митних правил [8].

Також, роль новітніх інформаційних технологій у митній справі відображена в Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція), яка передбачає максимальне практичне використання інформаційних технологій; розглядає інформаційні технології як один із принципів митного оформлення, реалізація якого сприятиме спрощенню та гармонізації митних процедур; встановлює стандартне правило використання інформаційних технологій і засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю. З метою наближення митних процедур до міжнародних стандартів передбачається встановлення мит-

ними органом в пунктах пропуску через митний кордон України режиму проведення спрощеного митного контролю предметів, що переміщуються громадянами [9].

У цьому контексті не можна не згадати про початок етапу національного застосування NCTS (New Computerised Transit System) – технологія, яка лежить в основі європейської Конвенції про процедуру спільного транзиту. NCTS об'єднує митні служби в країнах-учасницях Конвенції, дозволяючи обмінюватися митними даними. На етапі національного застосування до NCTS поступово буде під'єднано всі митниці: першими – митниці на західному кордоні, потім – найбільші внутрішні митниці та в подальшому – інші митниці [10]. Після приєднання до Конвенції, митниці ЄС і України матимуть в системі один транзитний документ, що суттєво скоротить час на здійснення митних формальностей, фінансові ресурси та черги на кордонах. Перевагою використання однієї транзитної декларації в межах Конвенції про процедуру спільного транзиту є обмін митною інформацією з 35 країнами у режимі реального часу, зменшення затримок вантажів на кордоні через зростання ефективності здійснення аналізу ризиків та визначення переліку необхідних контрольних процедур щодо товарів ще до їх прибуття на митний кордон України, зменшення вартості митних процедур, формування безпечних ланцюгів постачання товарів, надання суттєвих спрощень митних формальностей для підприємств з високим ступенем довіри, підвищення ефективності ведення їх бізнесу за рахунок економії часових та фінансових витрат. Застосування NCTS розпочалося 16 листопада 2020, та буде запроваджуватися в Україні у три етапи (до кінця 2022 року). Для запровадження в українському законодавстві положень Конвенції про процедуру спільного транзиту було прийнято відповідний Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи», в якому зазначено, що «режим спільного транзиту – це різновид митного режиму транзиту, відповідно до якого товари переміщують під митним контролем між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами, без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та з урахуванням особливостей, визначених цим Законом» [11]

Оскільки Україна прагне повноцінного членства в ЄС, то головним і актуальним залишається завдання вдосконалення діяльності митних органів у напрямку автоматизації процесів шляхом спрямування всіх зусиль на спрощення та

створення сприятливих умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності, розвитку власної е-митниці. Автоматизована система «е-митниця» – це контроль за безперервним потоком інформації від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, основними цілями якої, насамперед, є усунення паперових документів; боротьба з шахрайством, організованою злочинністю і тероризмом; покращення якості товарів і безпеки торгівлі; стандартизація функціонування митниці; захист прав інтелектуальної власності та національної культурної спадщини [12].

Доречно сказати, що запровадження митних інформаційних технологій в Україні розпочалося ще в 1992 р., а імплементація системи «Електронна митниця» була запроваджена, починаючи з 2005 року. У 2006 р. з прийняттям Концепції створення, упровадження і розвитку системи електронного декларування товарів було започатковано необхідні умови для використання цифрових та інформаційних технологій електронного документообігу з допомогою електронного цифрового підпису, який на основі відповідного програмного забезпечення дав змогу оптимізувати процеси електронного декларування між митними органами держави та суб'єктами ЗЕД [13]. 17 вересня 2008 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1236-року була схвалена Концепція створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» з окресленням трьох етапів її реалізації (до кінця 2025 року) [14]. Важливим кроком на етапі запровадження багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» стало прийняття Концепції інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення ДМСУ. Згідно з цим програмним документом було встановлено мету, ключові цілі та пріоритетні заходи інтегрування системоутворюючих компонентів технічних і спеціальних засобів митного контролю та автоматизованої системи митного оформлення, окреслено базові засади інформаційно-телекомунікаційного, кадрового та спеціального технічного забезпечення Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС) [15].

Слід сказати, що в останні роки діджиталізація митної сфери стосувалася в основному розвитку електронного декларування. Так, Автоматизована система митного оформлення та Автоматизована система аналізу та управління ризиками працюють та демонструють високі результати в контексті пріоритетних задач, які стоять перед митною службою, серед яких, зокрема, зменшення людського фактору та діджиталізація процесів митного оформлення і адміністрування податків [16]. Яскравим прикладом успішного використання автоматизованих сис-

тем митного оформлення та контролю є функціонування митних режимів у США. Зокрема, у США створене якісне правове поле для електронного декларування товарів, тобто законодавчо вирішене питання про однакову відповідальність за декларування, в якому б вигляді його не організували, в електронному чи паперовому (за паперовими носіями оформлюється 1–2% товарів). Система митного оформлення товарів у США будується на принципах створення повного електронного опису товарів, тобто комп'ютеризації інформації про товар у процесі його транспортування від пункту завантаження за кордоном до пункту розвантаження й випуску на території США. Однією з кращих технологічних розробок американських спеціалістів є система BRASS (Border Release Screening and Selectivity), яка дозволяє проводити митне оформлення й митний контроль імпортного відправлення протягом 5–10 секунд. Це одне з останніх досягнень американської митниці, яке винайшли спеціально для спрощення формальностей щодо великої кількості товарів. Основним досягненням технології з використанням системи BRASS є застосування спеціального штрих-коду та прийняття оперативного рішення в пункті пропуску місцевими підрозділами митної служби США. Штрих-код формується зазвичай митним брокером і повторює основні характеристики відправлення [17, с. 64–68].

Таким чином, у США головним фактором прискорення митного оформлення й митного контролю є повна комп'ютеризація та інформатизація всього митного процесу, а також накопичення й використання митної історії минулих років для ідентифікації товарів і учасників зовнішньоекономічної діяльності, які створюють потенційну загрозу безпеці зовнішньоекономічної діяльності. Доречно сказати, що у 2020 році Державна митна служба України враховуючи позитивний досвід США, планувала впровадження в національне законодавство та юридичну практику України системи «Митниця в смартфоні», або ж мобільний застосунок e-Borders, який дозволив би користувачам через смартфон отримувати всі сервіси від митниці та слідкувати за ситуацією на кордоні в онлайн режимі, однак до цього часу цей проект так і не знайшов свого втілення у життя.

Також, сьогодні досить ефективними інформаційними механізмами у системі відносин «митниця – підприємство» є автоматизована електронна система «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», запровадження якої припало на 2016 рік. Принцип дії електронної системи «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» полягає в тому, що документообіг між вітчизняними підприємствами, що здійснюють експортну чи імпорتنу діяльність, відбувається в електронній

формі. Тобто підприємство здійснює електронне декларування товарів, що підлягають державним видам контролю під час переміщення через митний кордон України. Повідомлення про це митний орган отримує від «Єдиного вікна». Після завершення контрольних перевірок посадова особа митниці приймає відповідне рішення, інформацію про яке вносить у електронну систему. «Єдине вікно», відповідно, надсилає електронне повідомлення підприємству. В повідомленні зазначаються види державного контролю, які завершено в пункті пропуску, види державного контролю, які необхідно завершити у зонах митного контролю на митній території України, та вичерпний перелік документів, які необхідно подати відповідному контролюючому органу для завершення необхідного виду державного контролю [18]. Варто зазначити, що електронна система «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» передбачає взаємодію з чотирма основними Web-блоками, за допомогою яких підприємства-суб'єкти ЗЕД надають інформацію про експорт або імпорт товарів, а їм надаються необхідні дозвільні документи, а саме: Web-інтерфейс державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти та корми; Web-інтерфейс ветеринарно-санітарного контролю; Web-інтерфейс державних установ, що видають дозвільні документи; Web-інтерфейс фітосанітарного контролю [19]. Документообіг та визначені види контролю знову ж таки відбуваються у безконтактній формі через дану електронну систему, яка інформує відповідний контролюючий орган про надходження документів шляхом розміщення відповідної інформації у веб-блоці.

Таким чином, переваги, що отримують вітчизняні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності від функціонування електронної системи «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» та системи NCTS сприятимуть налагодженню їх доброзартнерських відносин з митними органами, формуванню позитивного образу держави і, звичайно, розвитку міжнародної торгівлі.

Також сьогодні ця сфера доповнюється імplementацією новітніх технічних засобів митного контролю, зокрема скануючих систем, які дозволяють мінімізувати прямі контакти між суб'єктами зовнішньоекономічної сфери та працівників митних органів, зокрема: українські підприємці можуть переглядати експортно-імпорتنі декларації на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних, а також отримувати дані за допомогою API-сервісу. Це допомагає суб'єктам зовнішньоекономічної сфери краще планувати свою діяльність, дослідникам спиратися на підтвержені та офіційні дані, а органам влади ефективніше взаємодіяти з бізнесом; функціонує оновлений веб-портал Держмитслужби; роз-

роблено мапу інфраструктурних об'єктів митниці де міститься деталізована інформація про 4 типи локацій: пункти пропуску, внутрішні місця митного оформлення, місця міжнародного поштового обміну та сортувальні станції; працює BusinessIntelligence (BI) – інтерактивний портал аналітики, де можна в декілька кроків отримати статистичні дані по товарообігу України з будь-якою країною та по будь-якому товару. Також, є зручний онлайн-калькулятор митної вартості – він підтягує дані щодо мінімальної, середньої та максимальної вартості авто за останні роки на основі реальної інформації митниці про мільйон машин більш ніж 2300 моделей. Досить ефективно працює онлайн-система скарг, завдяки якій уся комунікація відбувається в електронній формі, а термін розгляду скарг та звернень становить до 5 днів.

Як бачимо, пройшовши відносно довгий шлях перетворень, на сьогодні наша країна перебуває в активній фазі процесів діджиталізації митниці, які охоплюють комплексний моніторинг безперервного потоку інформації від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, основними цілями якої, насамперед, є усунення паперових документів; боротьба із шахрайством, організованою злочинністю і тероризмом; поліпшення якості товарів і безпеки торгівлі; стандартизація функціонування митниці; захист прав інтелектуальної власності та національної культурної спадщини.

Разом з тим, слід акцентувати увагу і на тому, що ряд цифрових продуктів, які активно використовують в європейській митній практиці ще досі не імплементовано в Україні. Зокрема, щодо цифровізації митних процедур в частині впровадження інституту авторизованого економічного оператора, то на сьогодні цей статус отримали лише декілька суб'єктів. Про важливість подальшого розвитку цифровізації митних процедур в Україні наголошують також митні брокери, митні посередники, інші учасники митних правовідносин.

Важливим залишається питання цифровізації митних процедур з метою мінімізації корупційної складової на митниці. Зокрема, митні органи України на місцях мають на власний розсуд визначати критерії ризику. Так, на деяких митницях під час застосування ІСПС (Інформаційної системи портової спільноти) співробітники митниці власноруч додають форми контролю «огляд, зважування, сканер», при цьому зазначені форми контролю до бази даних автоматизованої системи митного оформлення «Інспектор» не вносяться, а центральний апарат доступу до системи ІСПС немає.

З цього приводу, заслуговує на увагу та визначення можливостей впровадження в національне законодавство та юридичну практику позитивний досвід Китаю, митниця там макси-

мально комп'ютеризована, застосовуються останні технології. Виписані всі алгоритми ризиків, і комп'ютер сам автоматично вибирає, який контейнер, який вантаж поставити на контроль. Прибрано людський фактор. Але якщо цей ризик висвітвся, ніхто не має права не виконати перевірку. Тож, зважаючи на те, що ми маємо 30-40 ключових для України країн-імпортерів, доречно було б зробити всього 40 API-інтеграцій та отримувати необхідну митну інформацію автоматично в момент відвантаження товару від митниці-відправника. Тому необхідно лише виписати чіткі алгоритми ризиків, де комп'ютер сам би визначав здійснення контролю багажу та його доцільність, усунувши при цьому людський фактор та мінімізуючи корупційну складову.

Висновки. Підсумовуючи, слід наголосити, що впровадження сучасних цифрових технологій для обслуговування громадян та підприємств у практику діяльності митних органів України дасть змогу суттєво змінити ставлення громадян до оцінювання діяльності митної системи України та створить сприятливі умови для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розвитку української е-митниці та апробації позитивного зарубіжного досвіду впровадження інформаційних систем і технологій у митну справу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куприна К.А. Диджитализация: понятие, предпосылки возникновения и сферы применения. *Вестник научных конференций*. № 5-5 (9). 2016. С. 259–262.
2. Automation. URL: <http://ua.automation.com/content/chto-takoe-cifrovizacija-predpriyatija>.
3. Україна 2030 Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.
4. Туль С.І. Трансформація світового ринку праці в умовах діджиталізації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02. Вінниця, 2019. 20 с.
5. Алексеев А.А. Цифровизация производства. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovizatsiya-proizvodstva/viewer>.
6. Куприна К.А. Диджитализация: понятие, предпосылки возникновения и сферы применения *Вестник научных конференций*. Качество информационных услуг: по материалам международной научно-практической конференции 31 мая 2016 г. Тамбов. No 5-5 (9). С. 259–262. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=26383210>.
7. Крижанівська А.О. Інформатизація митних процедур в рамках Угоди зі спрощення процедур торгівлі. *Митна справа*. 2015. № 4 (100). С. 18–23.
8. Угода про спрощення процедур торгівлі. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=83aeb378-6e87-48f7-9359-feda79596aa6&title=UgodaProSproschenniaProtsedurTorgi>.
9. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) від 18.05.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.
10. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 20.05.1987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#n5.
11. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи: закон України від 12.09.2019 № 78-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX>.
12. Гуцул І.А. Фактори та доміанти розвитку «Електронної митниці» України. *Economy and customs and legal relations*. Edition 8, December, 2018. С. 56–62.
13. Про затвердження Концепції створення, запровадження і розвитку системи електронного декларування товарів: Наказ ДМСУ від 18.10.2006 р. № 907. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0907342-06>.
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.08 р. № 1236-р «Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1236-2008-p>.
15. Про Концепцію інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення Держмитслужби України: Наказ Державної митної служби України 28.03.2012 № 191/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0191342-12#Text>.
16. Власов Олександр: наша мета – зменшення людського фактору та діджиталізація процесів митного оформлення. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/print382077.html> (дата звернення: 16.03.2021).
17. Бойкова М.В. Зарубежный опыт таможенного администрирования: монография / под общ. ред. В.В. Макрусева. Москва : РИО Российской таможенной академии, 2017. 130 с.
18. «Єдине вікно» на митниці. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/publication/100008428-yedine-vikno-na-mitnitsi>.
19. Кримчак Л.А. Інформаційна взаємодія підприємств з митними органами. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. № 29 (18). Т. 2. С. 206–210.